

ÜNİVERSİTE BİRİNCİ YIL ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİMİN DAVRANIŞSAL AMAÇLARINI GERÇEKLEŞTİRME DURUMLARI

“Eğitim Bilimleri Fakültesinde Bir İnceleme”

Yrd. Doç. Dr. Suat PEKTAŞ*

I. GİRİŞ

Çok kapsamlı bir kavram ifade eden “Eğitim”i tanımlamak ve bu kavramı dar bir iki sözcüğün boyutları arasına hapsetmek, hem yanlış ve aynı zamanda da haksızlıktır. Zira, kültürle iç içe olan, insan hayatını doğuştan ölüme kadar etkileyen, yaşamın her kesimi için son derece büyük bir önem taşıyan, günümüz dünyasında hava ve su kadar ihtiyaç duyulan eğitimi, belirli, sınırlı ve değişmez tanımların kâhına sokmak doğru olmayacaktır. Ancak, eğitim süreçlerinin, işlevlerinin, amaçlarının ve ürünlerinin tanımı ve açıklanması her zaman mümkündür.

Birey, yaşamı boyunca, canlı ve cansız çevre ile etkileşime girerek kişiliğini geliştirmektedir. Kişiliğin gelişmesinde her ne kadar doğuştan getirilen kalıtsal özellikler rol oynuyor ise de, eğitim, bireyin sahip olduğu yeteneklerin son sınıra kadar gelişmesine hizmet etmektedir.

Bireyde var olan istidat ve yetenekleri geliştirerek bireyin topluma uyumunu sağlama yönünde etki yapan eğitim, aslında bireyin tüm yaşantılarının etkileşimi olarak görülebilir. Bilindiği gibi, okul, insan yaşantılarının pek küçük bir zaman dilimini kapsar.

Zira, insan yaşantıları aile ve çevrenin etkili olduğu okul öncesi dönemi kapsadığı gibi, okul sonrasında da devam etmektedir. Bir başka ifadeyle, bireyin eğitimi, doğumundan ölümüne kadar yaşam boyu devam etmektedir. Yaşamboyu eğitim sözcüğü, esasen eğitim sözcüğünün kapsamı içinde bulunmaktadır. Önemli olan husus, eğitimin yaşamboyu devam etmesi değil, günümüzde yaşamboyu eğitimin kurumsallaşmış bir hal almasıdır. Görüldüğü gibi eğitim, yaşamboyu devam etmekte

* EPÖ Program Geliştirme Anabilimdalı Öğretim Üyesi.

ve bireyin gerek okul içinde, gerek okul dışında edindiği deneyimlerin tamamını kapsamaktadır.

Bireyin eğitimi; yaşadığı toplumun, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel olgularından etkilenir. Diğer taraftan, eğitimin, toplumdaki bu olguları etkilediği ve yönlendirdiği de unutulmamalıdır. Toplumdaki bu değerlerin planlı ve programlı bir biçimde bireylere kazandırılabilmesi için sosyal bir kurum olan okula ihtiyaç duyulacaktır. Bireyin planlı ve programlı bir biçimde eğitimi, zaman içinde toplumun da planlı ve programlı olarak yaratılması anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında okul, iyi bir toplum yaratabilmek için bireylere nitelikli davranışlar kazandırmayı amaçlayan bir kurum olarak düşünülebilir.

Diğer sosyal kurumlarda olduğu gibi, okullar da toplumdaki olaylardan, yeniliklerden ve gelişmelerden son derece etkilenmektedir. Zira, eğitim, bir taraftan bireyi ve toplumu yaratan, diğer taraftan da birey ve toplum tarafından yaratılan bir süreçtir¹.

Eğitim, bireyi ve toplumu yaratan bir süreç olarak vurgulandığında, ulu önder Atatürk'ün eğitim aracılığı ile yepyeni bir toplum yaratma konusundaki görüşlerine değinmek yararlı olacaktır.

Ulu önder Atatürk, 15 Temmuz 1921 tarihinde, Ankara'da toplanan "Maarif Kongresi"ni açarken yaptığı konuşmada, yeni Türk devletinin eğitimle ilgili ilkelerini şöyle belirtmektedir²:

(i) Yüzyıllarca süren ihmalin devlet bünyesinde meydana getirdiği yaraların eğitim yoluyla tedavi edilmesi gerektiğini,

(ii) Milli bir eğitim programı geliştirmek ve mevcut eğitim teşkilatımızı bugünkünden daha verimli bir düzeye getirmek için hazırlık çalışmalarının yapılması gerektiğini,

(iii) Şimdiye kadar izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin milletimizin gerilemesinde en önemli bir etken olduğuna kani bulunduğunu,

(iv) Milli bir eğitim programından söz ederken, eski devrin boş inançlarından ve yaradılış niteliklerimizle hiç de ilgisi bulunmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelen bütün etkenlerden büsbütün uzak, milli karakterimizle ve tarihimize uygun bir kültürün olması gerektiğini, çünkü milli davamızın gelişmesinin ancak böyle bir kültürle sağlanabileceğini vurgulamaktadır.

Görüldüğü gibi, kongre açış konuşmasında, Atatürk, eğitimin kültürel temelleri, yeni ve yaratıcı yöntemler, niteliklerimize uygun bir eği-

timin verilmesi gibi, çağdaş eğitimin üzerinde durduğu ilkelere değinmektedir.

Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı, Cumhuriyet'in ilanından bu yana, Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması konusunda önemli çabalar göstermiştir. Bu çabalar, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda olduğu kadar, modernizasyonun ve topyekun kalkınmanın ihtiyaç duyduğu "bireylerin eğitimi" üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle okullar, özellikle, Atatürk devrimlerinin gerçekleştirilmesinde son derece etkin olmuşlardır.

Son yüzyıl içinde dünyamızdaki büyük bir bilgi patlaması sonucu, bireyin öğrenmesi gereken bilgi ve becerilerin kapsamı da genişlemiştir. Okulun bu bilgi ve becerileri bireye kazandırma işlevi giderek zorlaşmaya başlamıştır. Bu nedenle okullar, uzun süre "Ne öğretilim?" sorusuna cevap aramaya çalışmışlardır. Eğitmcilerin bir bölümü, "Bilgi değil, bilginin yapısal boyutu ve düzenlenmesi bireylere öğretilerek çocukların zihni geliştirilmelidir" görüşünü benimserken, eğitmcilerin diğer bir bölümü "Öğrencilerin öğrenebileceği kadar bilgi edinmeleri" görüşünü benimsemiştir³. Öğrencilere verilmesi gerekli olan bilgiler ile verilmemesi gerekli olan bilgileri birbirinden ayırt edecek objektif kriterler geliştirilemediğinden okul ve ürünü olan öğrenci, okul yaşamlarında uzun süre sorunlarla karşılaşmışlardır. Öğretmeni merkeze alan, öğrenciyi merkeze alan, sorunları merkeze alan eğitim anlayışları birbirinden farklı olarak uygulandığı için okullar "Öğretim" fonksiyonunu etkinlikle yerine getirememişlerdir.

"Eğitim" ve "Öğretim" kavramlarının, genellikle yanlış olarak kullanılmaları ve anlamlarının çoğu kere birbiriyle karıştırılması nedeniyle, burada bu iki kavramın niteliklerini vurgulamak yararlı olacaktır.

Bireyin yaşam boyu süren eğitiminin okulda planlı ve programlı olarak yürütülen kısmı "Öğretimi"ni oluşturur. Bu, birey açısından ifade edildiğinde "Öğrenimi" anlamına gelmektedir.

Bu nedenle öğretim, geniş kapsamlı olan eğitim kavramının alt kesimlerinden birini oluşturmaktadır.

Eğitim zaman ve mekan yönünden kapsamlı, sürekli ve çok boyutludur. Öğretimde zaman ve mekan unsurları önemli olmakla beraber öğretmenin, öğrencinin ve velinin öğretim sonucundaki beklentisi de önem taşımaktadır. Eğitim, bilgi dahil her türlü tecrübeleri kapsamaktadır. Bu tecrübeler tesadüfi veya tesadüfi olmayabilir.

Öğretim, okullarda güdümlü, planlı, programlı ve destekli olarak yürütülen etkinliklerdir. Öğretim, öğrenmenin meydana gelebilmesi ve öğrencide istenen davranışların gelişmesi için kullanılan süreçlerin tümüdür. Bu nedenle, öğretimde, öğretmen ve öğrencinin sınıf içindeki etkileşimi önemlidir.

Öğretimin etkin bir biçimde yürütülebilmesi için öncelikle öğretmenin sahip olduğu niteliklerin geliştirilmesi esastır. Diğer taraftan, öğretimde, dengeli bir program, yöntem zenginliği ve birey-toplum, okul-toplum etkileşimi konularına ağırlık verilir.

Öğrenmenin etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi ile öğrencinin sınıf içinde aktiviteye yöneltilmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Öğrenmenin gerçekleşmesi için gerekli koşullar üzerinde duran Hilgard, bu konuda, şunları belirtmiştir⁴:

1. Öğrencinin kavrama gücü göz önünde bulundurulmalıdır.
2. Motivasyon (Uyarım) daha kolay öğrenmeye yol açar.
3. Uyarım ölçülü olmalıdır.
4. Ödülle kontrollü öğrenme, ceza ile kontrollü öğrenmeye göre daha etkilidir.
5. İçten gelen uyarım, dıştan gelen uyarıma oranla daha etkili olmaktadır.
6. Öğretimde başarı esastır. Bireye başarılı olacağı öğrenim tecrübeleri verilmelidir.
7. Amaçların bireylerin kapasitesine, öğrenme gücüne göre gerçekçi olması gerekir.
8. Öğrenmede geçmiş tecrübelerin önemli bir yeri vardır.
9. Öğrenme tecrübeleri, öğrencinin ne kadar çok sayıda duyu organına yöneltilirse o kadar etkin olur.
10. Anlamlı konular daha kolay öğrenilir.
11. Becerilerin öğretilmesinde tekrarlanan alıştırmaların önemli bir yeri vardır.
12. Çalışma alışkanlıkları, doğru ve yanlış yapılanların bilinmesi öğrenmeye yardım eder.

13. Öğrenme tecrübeleri arasındaki ilişkinin öğrenci tarafından bulunması ve uygulanması, transferi kolaylaştırır.

14. Tekrarlar öğrenmenin sabitleştirilmesi için yararlıdır.

Yukarıda belirtilen teorik boyutlar incelendiğinde, temelde, öğretmenlik mesleğinin ve öğretim süreçlerinin geliştirilmesinin amaçlandığı görülür.

Gerek öğrenme kuramları alanında, gerekse öğretim kuramları alanında yapılan çalışmalar, temelde öğrencide olumlu davranış değişikliğini hedeflemektedir. Eğitim sürecinin bu genel amacının, planlı ve programlı öğretimi iş edinmiş olan okul için daha da geçerli olduğu kuşku götürmez. Gerçekten, çocuk, öğretimi boyunca geçerli davranışlar kazanır. Temelde öğrencinin başarısından, bu davranışları gerçekleştirme durumu kastedilir. Bu noktada sorun, öğrencinin bir bilgi deposu haline gelmesi değil fakat sürekli bir biçimde bilgi edinme isteği duymasıdır; nasıl olsa konuştuğu Türk dilini etkinlikle konuşması ve yazmasıdır.

İşte bu inceleme, öğrencilerin olumlu davranışları ne ölçüde kazanmış bulduklarını kendilerinin bizzat saptamasına dönük olarak yapılmıştır. Bu şekilde, üniversite birinci sınıfına gelmiş öğrencinin amaçları gerçekleştirme derecesi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

II. YÖNTEM

Ayrıntılı davranışsal amaçların 11 yıllık öğretim sırasında ne ölçüde geliştiğini saptamak üzere A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde, birinci yıl öğrencilerine, I. yarıyılta okutulan "Eğitim Bilimine Giriş" dersinde bir ölçek uygulanmıştır.

Ölçek, 1987-'88 ve 1988-'89 öğretim yıllarında iki yıl üst üste olmak üzere, birinci yıl 62, ikinci yıl 57 öğrenciye uygulanmıştır. Buna göre, bu incelemede toplam denek sayısı 119'dur.

Deneklere iki yıl üst üste "Crow"dan uyarlanan ayrıntılı davranışsal amaçların beşli ölçeğe dönüştürülmesi ile oluşturulan bilgi toplama aracı uygulanmış ve deneklere herbir amacın kendilerinde hangi ölçüde gerçekleştiği sorulmuştur⁵. (Bkz. Ek: 1). Deneklere bu değerlendirmenin bir sınav olmadığı, inceleme amacıyla yapıldığı, bu nedenle, içtenlikle ve doğru olarak yanıtlamaları söylenmiştir.

Toplanan ölçeklerin herbir sütunu amaçlarla kroslanarak sıklık ve yüzde yönlerinden değerlendirilmiştir.

Bir kısım deneklerin bazı amaçlara ilişkin soruları yanıtlamadığı görülmüştür. Bu durum, uygulama sırasında, deneklere başlangıçta verilen yönerge dışında ayrı ayrı maddelere ilişkin hiçbir açıklama yapılmamış olmasından doğmuştur.

Bu inceleme sonuçlarının ilgili deneklerden daha geniş bir nüfus için genellenilemeyeceği hususu göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak aracın yeterli bir örnekleme uygulanmasıyla daha geçerli sonuçlar elde edilebilecektir. Bu yönüyle inceleme sınırlı ve yereldir.

III. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Eğitim, bireyde olumlu yönde davranış geliştirme süreci olarak kabul edildiğinde, yüksek öğretime başlayan bir öğrencinin, bu öğretim kademesine gelinceye kadar gördüğü 11 yıllık eğitim dönemi içerisinde davranışlarının da önemli ölçüde gelişmesi, doğal bir sonuçtur. Davranış standartlarını ise, eğitim amaçları belirler.

Eğitim Bilimleri Fakültesi, I. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bu inceleme, çoğunluğu teşkil eden öğrencilerin, eğitimin davranışsal amaçlarını etkinlikle gerçekleştirdiklerini ortaya koymakla beraber, çok az sayıda da olsa, bazı öğrencilerin bu amaçlardan bir kısmının kendilerinde yeterince gerçekleşmediğini belirtmesi dikkati çekmiştir.

Bu nedenle, öğrencilerin üniversiteye başlamadan önce geçen 11 yıllık eğitimleri süresince, programlarda öğrencilerin gerçekleştiremedikleri davranışsal amaçlar üzerinde durulması, gerek üniversite yaşamlarında, gerek üniversiteden mezun olduktan sonraki yaşamlarında olumlu yönde davranış geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

Bu konular arasında, düşük olmakla beraber, Türk dilinin yazımı, demokratik ideallere bağlılık, akıllıca meslek seçimi gibi alanlarda, amaçların daha etkinlikle gerçekleşmesi için çaba harcamak gerekecektir.

Kuşkusuz bu inceleme sonuçları için bir genelleme yapmak ve güvenilir yargılarda bulunmak olası değildir. Ancak yazar, bu konunun sürekli bir inceleme konusu yapılması gereğine de inanmaktadır.

Ek: 1

(Ölçek)

Adınız Soyadınız :
Bölümünüz :
No :

Yaşınız :
Cinsiyetiniz :
Mezun olduğunuz
Lise'nin açık adı :

Eğitimin Ayrıntılı Amaçları	Fazlasıyla Gerçekleşti	Gerçekleşti	Belli Değil	Gerçekleşmedi	Hiç Gerçekleşmedi
A- Eğitim Bireyin Kendisini Gerçekleştirmesine Yardım Eder. Bunu Gerçekleştiren Birey;					
1. Öğrenme ve araştırma isteği duyar.					
2. Türk dilini etkinlikle konuşur.					
3. Türk dilinde yazılanları etkinlikle okur.					
4. Türk dilinde etkinlikle yazar.					
5. Sayma ve hesaplamayı öğrenmiştir.					
6. İşittiğini duyar, baktığını görür.					
7. Sağlık ve hastalık hakkında temel bilgiye sahiptir.					
8. Kendisinin ve çevresindekilerin sağlığını korur.					
9. Spor ve boş zaman uğraşlarına katılır ve seyrederek.					
10. Entellektüel ilgiler geliştirir.					
11. Güzel şeyleri takdir eder.					
12. Kendi yaşamına yön verebilir.					
B- Eğitim Bireyin İnsan İlişkilerini Geliştirmesine Yardım Eder. Bunu Gerçekleştiren Birey;					
1. İnsanlığa saygı duymayı öğrenir.					
2. Dostluğa önem verir, samimi ve zengin bir sosyal yaşamı vardır.					
3. Başkaları ile oyunda ve çalışmada etkin işbirliği geliştirir.					
4. Sosyal davranışlarında naziktir.					
5. Bir sosyal kurum olan aileyi sayar ve ailede kendine düşeni yerine getirir.					

Eğitimin Ayrıntılı Amaçları	Fazlasıyla Gerçekleşti	Gerçekleşti	Belli Değil	Gerçekleşmedi	Hiç Gerçekleşmedi
C- Eğitim bireyin ekonomik etkinliğini geliştirir, bunu geliştiren birey;					
1. Çalışmaktan haz duyar, iyi bir üreticidir.					
2. Çeşitli iş ve meslekler hakkında bilgi edinmiştir.					
3. Mesleğini seçmede isabetlidir.					
4. Mesleğinde başarılıdır.					
5. Yaptığı işin toplumsal değerinin bilincindedir.					
6. Kendi gelir ve harcamalarını düzenler.					
7. Harcamalarında akıllıdır.					
8. İyi bir tüketicidir.					
D- Eğitim bireyin vatandaşlık sorumluluğunu geliştirir, bu sorumluluğu geliştiren birey;					
1. Sosyal adalet konusunda duyarlıdır.					
2. Yetersiz koşulları düzeltecek yönde hareket eder.					
3. Sosyal yapı ve süreçler konusunda anlayış geliştirmiştir.					
4. Propagandaya karşı eleştireci düşünme yeteneği geliştirmiştir.					
5. Toleranslıdır; samimi düşünce ve fikir ayrılıklarına karşı saygılıdır.					
6. Ulusal kaynakları korur.					
7. Bilimin, insan mutluluğunu sağlama yönünde gelişmesi gereğini bilir.					
8. Dünyadaki gelişmeleri dikkatle izler					
9. Kanunlara karşı saygılıdır.					
10. Ekonomik görüşe sahiptir.					
11. Vatandaşlık görevlerini bilir ve yapar.					
12. Demokratik ideallere bağlıdır.					

KAYNAKÇA

1. Varış, Fatma. *Eğitim Bilimine Giriş*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 159. Ankara: 1988, s. 13.
2. Yücel, Hasan Ali. *Türkiye'de Ortaöğretim*. MEB Basımevi., İstanbul: 1938, s. 18.
3. Varış, Fatma. *A.g.e.* s. 14.
4. Hilgard, E.R. *Theories of Learning*. Appleton Croft, Newyork: 1956, s. 186.
5. Crow and Crow. *Introduction of Education*. American Book Co., Newyork: 1966, s. 27.
6. Clayton, E. Thomas. *Teaching and Learning*. Printice Hall, London: 1965, s. 143.